

<https://doi.org/10.62837/2026.4.136>

İSAYEVA SƏFURƏ İLQAR QIZI
Azərbaycan, “Atatürk Türk Dünyası” litseyi, Bakı
<https://orcid.org/0000-0003-0822-1222>

İZAFİLİK PRİNSİPİNİN LİŦQVİSTİK TƏHLİLİ

Xülasə

Bu məqalə dildə izafilik prinsipinin linqvistik təhlilindən bəhs edir. Dildə izafilik mesajların ötürülməsi və qəbulu üçün zəruri şərtədir. Bu, yalnız etibarlı ünsiyyəti asanlaşdırmır, həm də nitqin yaranması və qavranılması üçün şərait yaradır. Dilin mövcud artıqlığı olmasaydı, insanlar bütün daxil olan və ya ötürülən məlumatları emal edə bilməzdilər. Dilin izafiliyi həmçinin hissələrin nitqi qavraması, beynin dəstəkləyici mərkəzlərinin isə onu davamlı olaraq deyil, məlumat hissələrini toplayaraq emal etməsi ilə izah olunur. Məqalədə qeyd olunur ki, beyin mexanizmləri tərəfindən məlumat hissələrinin dövrü olaraq toplanması qaçılmaz olaraq mətndə məlumatın qeyri-bərabər paylanmasına səbəb olur. Bu, bir sıra Avropa dillərində aparılan tədqiqatlarla dildə təkrarlanan məlumat daşıyan elementlərin, yəni dilin digər elementləri tərəfindən artıq çatdırılan məlumatların olması ilə təsdiqlənir. Nitqdə dilin izafiliyi semantik məlumatın müxtəlif leksik vahidlərdə, bəzən isə eyni vahidlərdə, məsələn, əməliyyat vəziyyətlərində radio rabitəsində təkrarlanması ilə özünü göstərir. Dildə izafilik ümumiyyətlə mesaj ötürülməsinin etibarlılığını artırır.

Açar sözlər: linqvistika, izafilik prinsipi, informasiya mənbəyi, qənaət fenomeni, tautologiya, pleonazm

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРИНЦИПА ИЗБЫТОЧНОСТИ АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается лингвистический анализ принципа избыточности в языке. Избыточность в языке является необходимым условием для передачи и приема сообщений. Она не только облегчает надежную коммуникацию, но и создает условия для формирования и восприятия речи. Без существующей избыточности языка люди не смогли бы обрабатывать всю поступающую или передаваемую информацию. Избыточность языка также объясняется тем, что органы чувств воспринимают речь, а поддерживающие центры мозга обрабатывают ее не непрерывно, а путем накопления фрагментов информации. В статье отмечается, что периодическое накопление фрагментов информации механизмами мозга неизбежно приводит к неравномерному распределению информации в тексте. Это подтверждают исследования, проведенные на ряде европейских языков, которые показывают наличие повторяющихся информационно-несущих элементов в языке, то есть

информации, которая уже была передана другими элементами языка. Избыточность языка в речи проявляется в повторении семантической информации в разных лексических единицах, а иногда и в одних и тех же единицах, например, в радиосвязи в оперативных ситуациях. Избыточность в языке, как правило, повышает надежность передачи сообщений.

Ключевые слова: лингвистика, принцип избыточности, источник информации, феномен экономии, тавтология, плеоназм

İSAYEVA SAFURA

**LINGUISTIC ANALYSIS OF THE PRINCIPLE
OF REDUNDANCY
ABSTRACT**

This article deals with the linguistic analysis of the principle of redundancy in language. Redundancy in language is a necessary condition for the transmission and reception of messages. It not only facilitates reliable communication, but also creates conditions for the formation and perception of speech. Without the existing redundancy of language, people would not be able to process all the incoming or transmitted information. The redundancy of language is also explained by the fact that the senses perceive speech, and the supporting centers of the brain process it not continuously, but by accumulating information fragments. The article notes that the periodic accumulation of information fragments by brain mechanisms inevitably leads to an uneven distribution of information in the text. This is confirmed by studies conducted in a number of European languages, which show that there are repeated information-bearing elements in the language, that is, information that has already been conveyed by other elements of the language. The redundancy of language in speech is manifested by the repetition of semantic information in different lexical units, and sometimes in the same units, for example, in radio communication in operational situations. Redundancy in language generally increases the reliability of message transmission.

Keywords: linguistics, principle of redundancy, information source, saving phenomenon, tautology, pleonasm

İzafilik prinsipi insanın dilində (və nitqində) sistematiklik olduğunu iddia edərək, daha linqvistik cəhətdən əsaslı tərifə işarə edir. Bu, tam bir cümlədə vacib olanın üstündə olan məlumatı nəzərdə tutur. İzafilik prinsipinə verilən təriflərin əksəriyyəti funksional xarakter daşıyır. Bu təriflər izafiliyin məqsədi üzərində cəmlənir. Rəbitə sistemindəki nasazlıqlar zamanı izafiliyin rəbitəni xilas etdiyi fikrini nəzərə alsaq, K.K.Kempbelin etdiyi kimi, “*izafilik mürəkkəbliyi mümkün edir*” qənaətinə gəlmək üçün daha bir arqumentativ addım atılır [15, s. 73]. K.K.Kempbelə görə, biz rəbitə çatışmazlığını marjinal bir narahatlıq kimi deyil, hər hansı bir rəbitə sisteminin mürəkkəb bir hissəsi kimi düşünməliyik. Buna görə də, praktiki ünsiyyətdə izafilik

mürəkkəb mesajı ötürməyin yeganə yoludur. Biz izafiliyin hərtərəfli tərifini hazırlamaq üçün bütün bu ideyalardan istifadə edəcəyik. Ədəbiyyatla bağlı müzakirələrimizdə iki fərqli hərəkəti müşahidə etmək olar. Bəziləri vurğulayır ki, izafilik dilin saxta istifadə formasıdır, digərləri isə izafiliyi dil daxilində müəyyən məcburi sistemlilik kimi müəyyən edir [14,s. 79]. Hərtərəfli olmaq üçün bu iki element birləşdirilməlidir. İzafiliyə verilən tərifləri aşağıdakı kimi təsvir etmək olar: Qrammatik izafilik dil sisteminə daxildir, sistemli və məcburidir, kontekstual izafilik isə könüllüdür. Kontekstual izafilik natiqin reseptorun fonu ilə bağlı mühakimə yürütməsini nəzərdə tutur və ya sadəcə müəyyən ritorik effekt əldə etmək üçün istifadə oluna bilər. Qrammatik izafilik dilin iki və ya daha çox xüsusiyyətinin eyni funksiyanı yerinə yetirdiyi daxili sistemlilik və qaydalarla idarə olunan davranışdır. Qrammatik izafilik məcburidir, yəni onun elementləri sistemlik şəkildə yaradılır və izafilik elementlərindən birini özbaşına buraxmaq olmaz; qrammatik qaydalardan əmələ gəlməsi və situasiya, kontekst və qeyri-lingvistik mülahizələrdən asılı olmaması mənasında dilə daxildir; o, həqiqətən lazımsızdır, çünki o, yalnız başqa bir xüsusiyyət tərəfindən verilmiş məlumatın təkrarlanmasına xidmət edir.

Kontekstual izafilik qrammatik mənada məcburi olmayan məlumatların təkrarlanmasıdır. Bu təkrar məlumatın eyni elementlərinin və ya yalnız zahirən eyni olan elementlərin təkrar istehsalından ibarətdir. Qeyri-qrammatik hallar onun istifadəsini təklif edə və ya tələb edə bilsə də, kontekst izafiliyi qrammatik qaydalar tərəfindən sistemlik şəkildə yaradılmaz. Belə hallara sosial-lingvistik və psixolingvistik amillər daxildir. Təsviri dilçilikdə izafilik informasiya nəzəriyyəsinin xüsusi termini hesab olunur və ifadə olunmuş informasiyanın ötürülməsi ilə motivasiya edilir. O, aşağıdakı kimi xarakterizə edilir: 1)semantik yük daşımayan və semantik funksiya yerinə yetirməyən təfərrüat; 2) bədii ədəbiyyatda şərti olaraq işlənən ədəbi nitq norması kimi izafilik (dil vahidlərinin leksik, semantik və ya qrammatik təkrarı). İzafi mənə tautoloji xarakter daşımır və konnotasiyanın təsvirinə xidmət edir. Üslubi izafilik xüsusilə konnotativ mənalarda müşahidə olunur, emosional, konnotativ çalarlar və apelyativ, emosional funksiyalar kontekstin mənasını aydın başa düşməyə, həm də qarşısını almağa kömək edir. "Hiperxarakterləşmə", "pleonazm", "lingvistik izafilik "... Bu terminlər silsiləsini davam etdirmək olar. Bu terminlərin hamısı eyni məzmunun bir neçə vasitə ilə ötürülmə hallarını təyin etməyə xidmət edir. Dil ehtiyatı məsələsi həm yerli, həm də müxtəlif xarici istiqamət və məktəblərin tədqiqatçıları tərəfindən diqqət mərkəzində olmuşdur. Dildə izafilik məsələsinin yeni olmamasına baxmayaraq, o, hələ də kifayət qədər öyrənilməyib. Bu fenomen haqqında fikirlər kifayət qədər fragmentli, dağınıqdır və lingvistik ədəbiyyatda fərqlənən izafilik tipləri də natamam görünür

Hər bir nitq ifadəsində izafilik və ya qənaət elementləri müşahidə olunur. Bu, özünü müxtəlif dillərdə fərqli şəkildə göstərir. Məsələn, rus dilində feilsiz cümlələrdən geniş istifadə olunur. Belə cümlələrdə kontekstdən müəyyənləşdirilə

bilən feillər buraxılır: /Ты куда? (идешь)//- (Hara? gedirsən?), /На поле рожь (растет)/ (Tarlada çovdar (bitir) və s. Fransız dilində cümlədə struktur mərkəz kimi feilin iştirakı vacib olduğundan onu bir çox hallarda buraxmaq mümkün olmur: /Où vas-tu?/(Hara gedirsən?)

İngilis dili alman və rus dillərinə nisbətən qənaətə daha meyillidir. Məsələn, /She is going// (O gedir)- cümləsində qənaəti mübtədanın ifadə olunduğu she əvəzliyində görmək olar. Bu cümlədə hərəkətin icraçısının məhz qadın olması əvəzlikdə implikasiya edilmişdir. Bundan başqa, burada mübtədə və xəbərin hər ikisinin iştirakı zərfliyin işlənməməsinə və beləliklə izafilikdən qaçmağa imkan verir.

Daha çox müşahidə olunan linqvistik izafilik adətən qənaət fenomeni ilə birlikdə nəzərdən keçirilir. "...Ümumiyyətlə, qrammatik inkişafın xüsusi amili kimi qənaət istəyinə qarşı qrammatik mənaların ən çox vurğulanan, çoxsaylı, hətta pleonastik ifadə istəyi qoyulur" [14, s. 60–61]. Lakin linqvistik ədəbiyyatda linqvistik izafiliyə onun korrelyasiyasından daha az diqqət yetirilir. Tədqiqatçılar dilin bu xüsusiyyətini qeyd edərək, "pleonazm" və "hiperxarakterikləşmə" arasında fərq qoyurlar. Bəzi dilçilər "pleonazm"ı izafiliyin təzahürlərindən biri kimi qiymətləndirərək, əsas fərqi izafiliyin müxtəlif səviyyələrdə yaranan və sonradan aradan qaldırılan bir hadisə kimi, eyni zamanda pleonazmı isə daimi fenomen kimi görürlər[4, s. 305].

E.Qrudeva tədqiqatçılara fransız alimi Paskalın irəli sürdüyü mülahizəni xatırladır: "Mən qısa yazmağa vaxtım olmadığı üçün uzun yazıram"[5, s. 141] . Bu paradoksal ifadə dərin məna kəsb edir: mətn yaradarkən səhlənkarlıq, adətən, təfərrüata çevrilir, nitqin qısalığına, aydınlığına isə sözlə gərgin işləmək nəticəsində nail olmaq olar. A.P.Çexovun fikri maraqlı doğurur: "Qısalıq istedadın bacısıdır". Lakin heç də hamı öz fikrini sadə və aydın şəkildə ifadə etmək üçün dəqiq sözləri tapmağı bacarmır. Nətiq və yazıçının tipik xətası nitqin uzun olmasıdır. Nitqdə izafilik - bəyanatda əlavə sözlərin olması, təfərrüatlılıqdır. B. A.Polyuşkinin sözlərinə görə, M. Qorki gənc yazıçıların əlyazmalarını oxuyarkən hər zaman izafi sözlərə tənqidi yanaşardı. Məsələn, o, bu mətn parçasını bəyənmişdi: /We worked silently, without a word. The soldiers working near by did not say a word during the two hours of trench digging//. (Bir kəlmə danışmadan, sakitcə işləyirdik. Yaxınlıqda iki saat səngər qazan əsgərlər bir kəlmə də danışmırdılar). Qorki haşiyələrdə qeyd edirdi: /Without a word-Səssiz, sözsüz/ yazmağın nə mənası var ki, insan susursa, danışmaz [13, s.268]. Təəssüf ki, şifahi və yazılı nitqdə izafilik tez-tez müşahidə olunur. Məsələn, aşağıda rus dilindən gətirilmiş ifadələrdə kursivlə verilmiş sözlər izafiliyin bariz nümunəsidir: //первая премьера- ilk premyera, электорат избирателей- elektorat, весь цвет элиты- elitanın bütüün rəngi., свободная вакансия-vakansiya, успех победы- qələbə uğuru, агрессивный экстремизм-agressiv ekstremizm, своя автобиография- öz tərcümeyi-halı, положительный успех- müsbət uğur, на самом переднем фронте-ən ön səbhə-

də, городской градоначальник-şəhər meri, главный приоритет- şəhər meri, первый лидер- şəhər meri, тоска по ностальгии- nostalji həsrəti, передняя аванцена-ön səhnə, трудоустройство на работу- təşğulluq, передовой авангард-qabaqcıl avanqard, совместное сотрудничество- birgə əməkdaşlıq, сто рублей денег- yüz rubl pul, в сентябре месяце- sentyabr ayında, час времени- bir saat zamanın, обыденная повседневность- məişətin, войту в анналы истории- məişətin, театральное ампула- teatr rolunu. Bu ifadələrin nitqdə tez-tez müşahidə olunmasına baxmayaraq, onlar nitq xətalrı olaraq qalır. Nitqdə izafiliyin təzahürlərinin iki növü əsas götürülür : tautologiya, pleonazm. Vaxtilə V.Q.Qak qeyd edirdi ki, “*konkret semantikaya aid sözlərin desemantizasiyasında mühüm amil onların semantik izafiliyinin, sözün ifadənin məzmununa heç nə əlavə etmədiyi bir vəziyyətdir və ondan istifadə yalnız ehtiyaclarla izah olunur*”. [2,s.141].

B.A.Polyuşkinə görə, “*Izafilik anlayışı informasiya nəzəriyyəsindən götürülmüşdür, burada məlumat əldə etmə prosesi sistemin vəziyyətinin qeyri-müəyyənliyinin aradan qaldırılması kimi başa düşülür və bu qeyri-müəyyənliyin aradan qaldırılması üçün tədbir və ya sistemin təşkili ölçüsü məlumat kimi müəyyən edilir*”. [13, s.266-267]. Dildə izafilik meyli qənaət meylinə qarşı qoyulur. Onlardan birincisi, ilk növbədə nitqin emosionallığı və kortəbiiliyi ilə izah olunur, ikincisi isə nitqin linqvistik və ekstralingvistik kontekstdən asılılığı ilə əlaqələndirilir. Linqvistik izafilik fenomeni həm nitq, həm də dil sistemi üçün xarakterikdir. Dildə bu fenomen paradiqmatika çərçivəsində, nitqdə isə sintaqmatik aspektdə nəzərdən keçirilir.

Dildə izafilik dörd şəkildə özünü göstərir: variativlik, hiperxarakterikləşmə, pleonastika və leksiko-qrammatik sinonimlər. Hiperxarakterikləşmə həm qrammatikada, həm də lüğətdə analitikliyin təzahürünə səbəb olur. Qrammatika sahəsində, V.Şmidtin qeyd etdiyi kimi, “*hiperxarakterikləşmə müəyyən funksiyanın bir neçə dil vasitəsi ilə həddən artıq ifadəsidir, məsələn, des kleinen Madchens sintaqmında təkdə olan yiyəlik halın artikl və ismin hal şəkilçisi vasitəsi ilə təyin edilməsidir və yaxud uzlaşma qanununa əsaslanan bir Alman cümləsinin mübtədə və predikatında cəm halının ikili ifadəsidir*” [16, s. 31].A. Martine, ünsiyyət nəzəriyyəsinin şərtlərindən istifadə edərək, səs-küyə qarşı mübarizəni əsas izafilik funksiyası adlandırdı, yəni müdaxiləyə baxmayaraq məlumatın qavranılmasını təmin etmək olar. [12, s.332]. Q.Qlison qeyd edir: “*Dildəki izafilik bilavasitə danışanlara fayda gətirsə də, dilin təhlili və təsvirində dilçiyə xeyli çətinlik yaradır. İstənilən şifahi ifadənin vicdanla təsvirini verməyə çalışan dilçi istər-istəməz çoxlu sayda təfərrüatların içində boğulur ki, onların yüksək izafiliyinə görə heç bir mənası yoxdur. Dilçilikdə əsas metod, əslində, artıq və əskik hadisələri ayırmaqdan ibarətdir*” [4, s.373]. 60-cı illərdə linqvistik izafiliyə dair aparılan müşahidələr dilin mahiyyəti haqqında çox mühüm nəticələrə gəlməyə imkan verir. Beləliklə, V. A. Zvegintsevə görə,” *təbii dillə məntiqi dil arasındakı fərq məhz izafiliyin*

mövcudluğu/yoxluğu əsasında anlaşılır” [8, s.29]. N. I. Jinkin daxili nitqin dili haqqında bir fərziyyə irəli sürərək qeyd edir ki, “*daxili nitq dili bütün təbii dillərə xas olan izafilikdən azaddır*” [7, s.36]. İzafilik təbii dili bir tərəfdən məntiqi dildən, digər tərəfdən isə daxili nitq dilindən mahiyyətə fərqləndirməyə imkan verir. E. V. Qrudeva isə sadəcə göstərir ki, “*izafilik dinləyicinin fiqurunun görünüşü ilə əlaqədar yaranır, daxili nitq mərhələsində izafilik yoxdur*” [5, s.156]. Xarici dilçilikdə informasiya nəzəriyyəsi ilə bağlı əsərlər meydana çıxdıqdan az sonra dilçilik dərslərinə izafilik anlayışı daxil edilmişdir. Bu dərslərin birində Q. Qlison izafilik anlayışını belə təqdim edir: “*Reallaşdırılmamış kodun ötürmə gücü signalları təkrar etməyimiz nəticəsində yaranır və onu lazımsız adlandırmaq olar*” [4, s.143]. Burada fərqli terminin işlədilməsi ilə qarşılaşırıq. İzafilik informasiya nəzəriyyəsində xüsusi termdir və o, onu informasiya termini ilə uyğunlaşdırma bilən bir tərif tələb edir. Biz izafiliyi hər hansı bir kodun nəzəri olaraq mümkün ötürmə qabiliyyəti ilə ötürülən məlumatın orta miqdarı arasındakı fərq kimi müəyyən edirik. Q. Qlisona görə, “*izafilik kodun ümumi ötürmə qabiliyyətinin faizi kimi ifadə edilir. Beləliklə, hər signalı iki dəfə təkrarlamaq qərarımız 50% izafilik yaradır*” [4, s.362]. O, vurğulayır ki, “*izafilik dilin qüsuru deyil, dilin fəaliyyət göstərə bilməyəcəyi əsas xüsusiyyətdir*” [4, s.368]. Bu mənada dilçilik üzrə rus dili dərslələri fərqlənir.

Müşahidələrimizə görə terminoloji mənada izafilik anlayışı ilk dəfə M. A. Kronqauzun “Semantika” dərslərində təqdim edilmişdir [9, s.121]. R. O. Cakobson qeyd edir ki, dərslərdən fərqli olaraq, V. A. Zveqintsev tərəfindən tərtib edilmiş və 1965-ci ildə nəşr olunmuş dilçilik tarixinə dair esse və çıxarışlar demək olar ki, tamamilə izafilik konsepsiyasına əsaslanır [15, s.132]. Hələ 1960-cı illərdə ölkəmizdə izafiliyin tədqiqi ilə bağlı N. N. Leontyeva, R. G. Pyotrovski, T. N. Nikitina və M. İ. Otkupçikova bu mövzuya həsr olunmuş tədqiqat işlərini aparmışlar. Mürəkkəb problem kimi izafiliyin öyrənilməsində həm də sosioloji və psixoloji aspektlər nəzərə alınmalıdır. Dilçilikdə izafiliyi lazımsız hesab edən bir fikir vardır ki, o da onun mətnə əhəmiyyətsiz hesab olunmasıdır. Rus dilçiliyində də oxşar nöqtəyi-nəzərdən V. D. Devkin çıxış edir. V. D. Devkinin fikrincə, “*lazımsız kimi tanınan izafilik emosional və subyektiv məlumat və ya sadəcə əlavə, aydınlaşdırıcı, təsdiqləyən, yəni əlavə məlumat deyildir*” [6, s. 81]. İ. R. Qalperin hesab edir ki, *məlumatın izafiliyi istənilən nitq aktının xas xüsusiyyətidir* [3, s. 156]. Şifahi nitqdə həmişə çoxluq olur, o, istər-istəməz ayrı-ayrı sözləri, ifadələri, klişeləri, boş söz kimi deyilənləri, giriş sözlərini və s. təkrar edir. Nitqin axarında belə artıqlıq əsas şeyi vurğulamağa, əsas olana kölgə salmağa kömək edir, diqqəti məlumatın özünə yönəldir. M. Lotman yazır, “*dilin artıqlığı faydalı və zəruri xüsusiyyətdir ki, bu da dilin xətalara, özbaşına, subyektiv qavrayışa münasibətdə sabitliyini təmin edir. Eyni zamanda bir səviyyədə lazımsız olan digər səviyyədə lazımsız deyil*” [10, s. 119].

İzafilik termini çaşdırıcı ola bilər, çünki izafi sifəti artıq sözü ilə sinonimdir və mənfi qiymətləndirmənin terminoloji aparata daxil edilməsi illüziyası yaradır, bu

zaman qavrayış səviyyəsində mənfi aksioloji komponent formalaşır. Əslində, sözügedən artıqlıq faydalı ola bilər, çünki o, məlumat ötürmə sürətinin azalması ilə nəticələnsə də, ifadəliliyi və səs-küyün toxunulmazlığını artırır.

Mesajlar lazımsız olmasaydı, müəllifin fikrini dəqiq izləmək üçün dinləyicidən və ya oxucudan inanılmaz diqqət cəmləşməsi tələb olunardı, əks halda onun dialoqda iştirakı lazım idi. Əslində, istənilən mesajda az və ya çox dərəcədə artıqlıq var. Üstəlik, artıqlıq hər hansı bir ifadənin xas xüsusiyyətidir. Əgər nitq sifir ehtiyata malik olsaydı, o zaman dil üslubu seçimi problemi olmazdı. Digər tərəfdən, məlum olduğu kimi, estetik funksiya daşımayan elmi mətnin artıqlığı həqiqətən də müxtəlif sıxılma formaları ilə, linqvistik kod simvollarının başqa sistemlərin kodlarının simvolları ilə düsturlar daxil olmaqla əvəzlənməsinə qədər azaldıla bilər. Elmi mətnin linqvistik vasitələrin dəqiqliyi və qənaətcilliyi istəyinə baxmayaraq, orada çox vaxt lazımsız konstruksiyalar yaranır. L.Vitqenşteyn yazır: “*Əgər işarə lazım deyilsə, deməli, onun mənası yoxdur*” [1, s. 212]. Amma bu, onun tamamilə yararsız olması demək deyil. Semantika baxımından artıq olan element üslub və cümlə quruluşu baxımından zəruri olur. Bu fikri aşağıdakı misalla izah edək: */The creative industries appreciate Berlin and Berlin appreciates the creative industries// (Yaradıcı sənayelər Berlini, Berlin isə yaradıcı sənayeləri yüksək qiymətləndirir)* [18, s. 32]. Sual yaranır: xiazm hansı məqsədlə istifadə olunur? Bizə elə gəlir ki, məqalə müəllifi bu təkrardan oxucunun diqqətini hər iki tərəfin həqiqətən də bir-birini eyni dərəcədə qiymətləndirdiyinə yönəltmək üçün istifadə edir.

Araşdırmalardan belə qənaətə gəlirik ki, izafilik dildə analitikliyin təzahüründə mühüm amildir. Əvvəllər qrammatikada analitiklik yalnız bir məna ifadə edən vasitələrin izafiliyində özünü göstərirdisə, o zaman bu hal semantikada ifadə formasının təkrarı ilə əlaqələndirilir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Витгенштейн Л. Философские работы. – М., 1994.
2. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация: Общие вопросы / Отв. ред. Б.А. Серебренников и А.А. Уфимцева. - М., 1977.
3. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. – М.: Иностранная литература, 1981. – 458 с.
4. Глисон Г. Введение в дескриптивную лингвистику. Перевод Звегинцева В.А. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1959. – 487 с.
5. Грудева Е.В. Избыточность текста, редукция и эллипсис. Автореф. дисс. докт. филол. наук. СПб., 2008. – 342 с.
6. Девкин В.Д. Особенности немецкой разговорной речи. – М.: Международные отношения, 1965. – 318 с.
7. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. – М., 1982.

8. Звегинцев В.А. Теоретическая и прикладная лингвистика. – М.: Просвещение, 1968. – 301 с.
9. Кронгауз, М.А. Семантика / М.А. Кронгауз. М., 2001.
10. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек - текст - семиосфера - история. - М.: Языки русской культуры, 1999.
11. Лаптева О.А. Русский разговорный синтаксис. М.: Наука, 1976. 399с.
12. Мартине А. Принцип экономии в фонетических изменениях: проблемы диахронической фонологии. М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. 301с.
13. Полушкин, В.А. К вопросу об определении информации / В.А. Полушкин // Язык и мышление. – М.: Связь, 1967. – С. 267-275.163.
14. Соколовский Ю.А. Избыточность и отсечение информации как средство нивелирования семантических помех//Слово в языке и речи. Нальчик, 1982.С. 87-94.
15. Campbell K.K., Jamieson K.P. *Inaugurating the Presidency // Form, Genre and the Study of Political Discourse*. Columbia: S. Car., 1986. pp. 67-69.
16. Jakobson R: *Fundamentals of language / by Roman Jakobson ; Morris. Halle*. - Reprint of the 2., rev. ed. 1971. - Berlin ; New York : Mouton de Gruyter. 96 p.
17. Schmidt W. *Grundfragen der deutschen Grammatik*. Berlin, 1965.164
18. Business..., 2007

Rəyçi: fil.e.d., prof. Ş.A.Mahmudova